

УДК 330.53; 004; 659

У. Когут , канд. економ. наук, доц., Т. Борисова, канд. економ. наук, доц.
Національний університет «Львівська політехніка»
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

U. Kohut , T. Borysova,
**INFORMATIVE PROVIDING AS A FACTOR OF
EFFECTIVE EXPENDITURE MANAGEMENT**

На сучасному етапі розвитку суспільства глобалізаційні процеси, що почалися ще в ХХ столітті не тільки посилюються, а й приймають інколи жорсткі форми конкурентної боротьби. Для того, щоб вірно вибрати виробничу і збутову поведінку та визначити свої потенційні можливості на ринку товарів і послуг підприємство, перш за все, має знати свою економіку, свій рівень конкурентоспроможності. Діяльність кожного підприємства пов'язана з витрачанням певних видів ресурсів, тобто з витратами. Ці питання є особливо актуальними для вітчизняного підприємництва в умовах сьогодення, що характеризується зростанням збитковості діяльності вітчизняних підприємств, підвищенням рівня конкуренції, посиленням кризових явищ та процесів, нестабільністю, «турбулентністю» зовнішнього середовища, що вимагає оперативного прийняття управлінських рішень в нестандартних ситуаціях.

Забезпечити відповідний рівень інформаційного забезпечення системи управління витратами (СУВ) вітчизняних підприємств можна за допомогою: створення належної системи управлінського обліку, яка б забезпечувала керівництво підприємства необхідною інформацією про витрати виробничо-господарської діяльності, в такому вигляді, в якому потребує керівництво конкретного підприємства для прийняття рішень оперативного, поточного та стратегічного характеру; автоматизації інформаційних процесів щодо витрат, що дозволяє опрацювати великий обсяг інформації та, не тільки приймати обгрунтовані управлінські рішення, а й підвищує швидкість їхнього прийняття; використання контролінгу як системи щодо підтримки прийняття та виконання управлінських рішень; створення центрів відповідальності та планування витрат за центрами відповідальності, які можуть бути підрозділами підприємства. Управління за центрами відповідальності передбачає створення і функціонування відповідної системи обліку щодо збору, опрацювання і передавання інформації про результати діяльності кожного центру відповідальності, а також встановлення персональної відповідальності керівника центру за показники його роботи. Метою обліку відповідальності є нагромадження даних про витрати й надходження кожного центру для виявлення відхилень від планових значень та визначення того, який із центрів це допустив. Система обліку за центрами відповідальності, яка передбачає регулярне складання звітності про виконання, дає можливість виявляти та аналізувати причини відхилень від планових показників щодо витрат, вчасно здійснювати коригувальні заходи, приймати оперативні управлінські рішення, посилити контроль за витратами на різних етапах виробничо-господарської діяльності.

Таким чином, інформаційне забезпечення СУВ дає можливість покращити результати діяльності, підвищити рівень конкурентоспроможності, забезпечити формування ресурсів для подальшого технічного, соціально-економічного, інноваційного, інтелектуального розвитку тощо.

УДК 330.8

В. Кудлак канд. економ. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

Kudlak V.

FORMATION OF ECONOMIC SCIENCE IN UKRAINE

В XIX ст. не зважаючи на підпорядкування Росії, економічна думка в Україні розвивалася дещо по-іншому. Ідеї західноєвропейської науки знаходили щедрий ґрунт в Україні, яка традиційно більш схильна до сприйняття європейських цінностей ніж Росія. Відповідно економічна теорія в Україні перебувала під більш значним впливом Західної Європи, тут швидше сприймалися нові течії та вчення ніж в традиційно консервативній Росії. На думку відомого дослідника вітчизняної економічної думки І.-С. Коропецького, «українські економісти того часу перебували під безпосереднім впливом Західної Європи без посередництва Москви» [1, с. 19]. Однак різниця полягала не лише в цьому. Можна погодитись з відомим українським вченим-економістом М. Туган-Барановським, який вважав, що основна відмінність полягала у захопленні освіченої частини російського суспільства в 20-х рр. XIX ст. ідеями С. де Сімонді. Це вилилось у критику принципу лібералізму в економіці, підвищену увагу до проблем криз та необхідності соціальних реформ для захисту селянства. В Росії ці ідеї стали основою для започаткування народницького напрямку, який виступав потужною соціально-економічною течією майже до кінця XIX ст. В Україні, «у середовищі українських професійних економістів ідеї утопічного соціалізму, общинні ідеї та марксизм з його трудовою теорією цінності сприймалися більш критично, ніж у середовищі російських економістів» [2, с. 25]. У переважній більшості вітчизняні економісти були прихильниками капіталістичного шляху розвитку. Саме тому у першій половині XIX ст. ідеї класичної школи політичної економії набули в Україні швидкого поширення. За висловом І.-С. Коропецького, «українські економісти не тільки практично не позичали від російської науки, але, навпаки, значно спричинились до її розвитку через те, що писали свої праці російською мовою та публікували їх у журналах і видавництвах Москви й Санкт-Петербурга» [1, с. 19].

Центром формування і розвитку професійної економічної науки в Україні в XIX ст. були університети. У першій половині XIX ст. в тій частині України, що перебувала у складі Російської імперії, існували два університети - Харківський (засн. 1805 р.) та Київський (засн. 1834 р.).

Фундатор Харківського університету В.Н. Каразін - помітна постать в національній економічній думці. Його праці на економічну тематику стосувались, перш за все, вирішення практичних соціально-економічних проблем, як і в більшості суспільних діячів цього часу. Він акцентував увагу на свободі вітчизняного підприємництва та дотримувався думки про необхідність ліквідації общин. В.Н. Каразіна відповідали основним тенденціям ліберально-економічної думки у країні на той час. Одним з основних досягнень В.Н. Каразіна стало заснування в 1805 році Харківського університету.

Економічна теорія викладалась від початку існування Харківського університету, спершу на кафедрі цивільного права, юридичного факультету, а у 1835 р. була відкрита кафедра політичної економії. У зв'язку з відсутністю вітчизняних фахівців спочатку для викладання були запрошені німецькі фахівці Йозеф Ланг та Людвіг Гайнріх фон Якоб, які дотримувалися ідей видатного вченого-економіста А. Сміта та одними з перших сприяли поширенню його вчення в Україні. Їхнє запрошення